

PANEVĖŽIO REGIONO 2007-2013 M. PLĖTROS PLANO ĮGYVENDINIMO 2014 METŲ ATASKAITA

VIZIJA

Panevėžio regionas – pažangus ir modernus europietiškas regionas, **kuriantis** žiniomis pagrįstą konkurencingą ir dinamiškai besivystančią ekonomiką bei modernų žemės ūkį, **skatinantis** žmogų nuolat tobulėti, **užtikrinantis** jam saugią ir sveiką aplinką, kurioje gera gyventi ir dirbti.

ESMINIAI APLINKOS VEIKSNIAI, JŲ POKYČIAI IR TENDENCIJOS

Demografinė situacija Panevėžio regione išlieka sudėtinga, nors Panevėžio apskrities gyventojų gimstamumas 2013 m. išliko toks pat kaip ir 2012 m. - 8,8 gimę kūdikiai tūkstančiui gyventojų. 2010-2011 m. buvo sumažėjęs iki 8,3. Gyventojų mirtingumas nuo 2008 m. yra per 15 mirusių tūkstančiui gyventojų. Iš Panevėžio apskrities vis dar daugiau gyventojų išvyksta nei atvyksta. Ypatingai didelis neigiamas migracijos saldo buvo 2005 m. (-5170) ir 2010 m. (-6249). Nuo 2010 m. iki 2013 m. neigiamas migracijos saldo sumažėjo beveik tris kartus nuo 6249 iki -2124. Nors viena vertus, išvykstantys ieškoti darbo gyventojai nesiregistruoja Lietuvos darbo biržoje, taip mažindami registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykį, bet kita vertus mažėjant darbingo amžiaus gyventojų skaičiui socialinio draudimo sistema gali tapti nebe pajėgi užtikrinti pakankamas regiono pensinio amžiaus gyventojų pajamas.

Tiek Panevėžio apskrityje, tiek Lietuvoje ūkis ir toliau auga, palaikomas vidaus paklausos, ypač – didėjančio privataus vartojimo. Pastarąjį skatina gerėjanti padėtis darbo rinkoje (auga užimtumas, mažėja nedarbo lygis) ir didesnis realusis darbo užmokestis. Lietuvoje darbo užmokestis sparčiau auga nuo praėjusių metų vidurio, kai labai sumažėjo infliacija. Jo didėjimui įtakos turi sumažėjęs nedarbas – tai sudaro sąlygas darbo atlygiui kilti gana daug net ir išnykus minimaliojo mėnesinio darbo užmokesčio pakėlimo poveikiui. 2008–2010 m. Panevėžio regione registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis didėjęs dėl ekonominio nuosmukio (nuo 4,1 iki 16,2 proc.), 2011–2014 m. sumažėjo, bet registruoti bedarbiai apskrityje vis dar sudaro 11,3 proc. darbingo amžiaus gyventojų.

Paskatų vartoti teikia ir mažos palūkanos. Kitą vidaus paklausos sudedamąją dalį – investicijas – skatina gamybos pajėgumų panaudojimo lygis, gerokai viršijantis ilgametį vidurkį ir vis didėjantis, taip pat vykdomi infrastruktūros projektai. Didesnės investicijos į infrastruktūros projektus ir kitus statybos objektus skatina statybos veiklos augimą: joje sukuriama pridėtinė vertė itin sparčiai didėja jau ilgiau nei metus. Tiesioginės užsienio investicijos gyventojui Panevėžio apskrityje išaugo iki 4154 Lt ir yra didžiausios nuo 2005 m. Materialinės investicijos vienam gyventojui 2009–2010 m. mažėjusios (nuo 5498 Lt iki 2284 Lt gyventojui) nuo 2011 m. ėmė didėti ir 2013 m. buvo 3563 Lt. Regione veikiantys mokslo ir technologijų parkas, „plynas laukas“ Ramygaloje bei įkurtas pramonės parkas Panevėžio mieste sudaro galimybę kurtis inovatyvioms bei pažangioms verslo įmonėms bei sukurti naujas darbo vietas. Verslumo lygis Panevėžio apskrityje tūkstančiui gyventojų 2013 m. padidėjo iki 24,15, nors ir nepasiekė 2011 m. lygio, kai buvo pats didžiausias nuo 2005 m. (siekė 24,43). Ekonominio nuosmukio metu dėl sumažėjusio veikiančių verslo subjektų skaičiaus, sumažėjusių įmonių užsakymų, išaugusio nedarbo mažėjęs vidutinis bruto darbo užmokestis, 2013 m. padidėjo iki 1919 Lt (2012 m. buvo 1825 Lt) ir viršijo ekonominio pakilimo metu pasiektą lygį (2008 m. buvo 1835 Lt).

Teigiamą vidaus paklausos augimo poveikį patiria ir kitų rūšių ekonominė veikla. Tiesa, tam tikrų rūšių veiklos plėtrą lėmė išskirtiniai veiksniai, pavyzdžiui, pridėtinė vertė žemės ūkyje pastebimai išaugo dėl didelio šiųmetčio derliaus. Eksperto randa kol kas nėra prastesnė, nei tikėtasi. 2014 m. rugpjūčio mėn. Rusijos įvestas tam tikrų maisto produktų grupių (pieno, mėsos, vaisių, daržovių ir kt.) importo suvaržymas reikšmingai paveikė maisto eksportą iš Lietuvos į Rusiją: jis per du mėnesius nuo šio ribojimo įvedimo sumažėjo per pusę. Tačiau neigiamą poveikį iš dalies atsvėrė dar vasaros pradžioje staiga pagyvėjęs tam tikrų ne maisto prekių eksportas į Rusiją. Vis dėlto esama nemažai rizikos, kad netikėtas išaugimas yra trumpalaikis – šių prekių eksportas gali sumažėti tiek pat, kiek paaugo. Nors kitąmet vidaus paklausa didės mažiau nei šiemet, ji tebebus svarbus augimo veiksnys. Paklausą skatins pagerėjusi darbo rinkos padėtis, nedidelė infliacija ir tebesitęsiantis investicijų poreikis. Infliacija jau ilgokai yra labai maža ir stabili. Tokią padėtį labiausiai lemia vartotojams palanki žaliavų kainų kaita pasaulyje ir žemos infliacijos aplinka euro zonoje. Dabartinės ir numatomos pasaulinės žaliavų kainos yra kur kas mažesnės, nei tikėtasi, pavyzdžiui, pastaraisiais mėnesiais naftos kaina sumažėjo tiek, kad buvo penktadaliu mažesnė nei prieš metus.

Panevėžio regione 2014 m. pasikeitusios silpnybės, stiprybės, galimybės ir grėsmės:

- Švietimo ir mokslo srityje minimas Kauno technologijos universiteto Panevėžio institutas reorganizuotas į Kauno technologijos universiteto Panevėžio technologijų ir verslo fakultetą.
- Nevyriausybinių sektoriaus srityje miesto vietos veiklos grupėms atsirado galimybė vystyti veiklą ir pasinaudoti ES fondų lėšomis.
- Bendrųjų ekonominių rodiklių srityje, grėsmė – „Didėjanti kvalifikuotos darbo jėgos emigracija“, tapo silpnybe.
- Pramonės prekybos ir verslo srityje, išnaudota galimybė – „AB „Ekranas“ teritorijos su išvystytais inžinieriniais tinklais ir pastatais panaudojimas verslui vystyti“, nes beveik visoje buvusios AB „Ekranas“ teritorijoje vykdoma ūkinė veikla.
- Pramonės prekybos ir verslo srityje, sumažėjus naftos kainoms pasaulinėje rinkoje išnyko grėsmė energijos išteklių kainų augimui.
- Pramonės prekybos ir verslo srityje, atsigauant ekonomikai nebėra grėsmės nemažėti nedarbo lygiui regione.
- Žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje, grėsmė – „Mažėjantis kaimo gyventojų, ypač darbingo amžiaus jaunimo, skaičius“ tapo silpnybe.
- Inžinerinės infrastruktūros srityje, sumažėjo ar visai išnyko silpnybė „Didelė priklausomybė nuo importuojamų energijos išteklių“ dėl specialaus laivo „Independence“ su įrengtomis suskystintų gamtinių dujų saugyklomis atsiradimo Lietuvoje.

PLANO POVEIKIS (EFEKTO VERTINIMO KRITERIJAI)

1 lentelė. Efekto vertinimo kriterijų reikšmių įvertinimas.

Prioritetas	Vertinimo kriterijus	Planinė reikšmė 2013 m.	Faktinė reikšmė	Ekspertinis įvertinimas
Prioritetas 1 „Moderni ir išsilavinusi visuomenė“	Gyventojų gimstamumas (1 000- iui gyventojų)	11,0	8,8 (2013 m.)	Gyventojų gimstamumas tūkstančiui gyventojų 2013 m. nepasiekė planinės reikšmės - 11, liko toks pat kaip ir 2012 m., bet beveik pasiekė 2009 m. rodiklio reikšmę (8,9). Tam įtakos turėjo ekonomikos atsigavimo nuotaikos ir mažėjantis nedarbas.
	Gyventojų migracijos saldo (vnt.)	-1300	-2124 (2013 m.)	Gyventojų migracijos saldo, nors ir išliko neigiamas, bet nuo 2005 m. rodiklis pastoviai mažėjantis (2005 m. šis rodiklis siekė (-5170)). Tokiam šio rodiklio teigiamam pokyčiui įtakos turėjo ekonomikos atsigavimo nuotaikos ir gerėjantys gyventojų lūkesčiai.

	10 000-ių gyventojų tenkančių moksleivių ir studentų santykis su šalies vidurkiu (proc.)	85,0	79 (2013 m.)	Senstanti visuomenė bei Kauno Technologijos Universiteto Panevėžio instituto likvidavimas turėjo įtakos planinio rodiklio reikšmės nepasiekimui. Ypatingas mokinių skaičiaus mažėjimas yra bendrojo lavinimo mokyklose, tiek Panevėžio apskrityje, tiek visoje Lietuvoje. Apskrityje 2005-2006 m. buvo 47 466 mokiniai, o 2013-2014 m. tik 29 728 mokiniai, t. y. 37,36 proc. mažiau, kai tuo tarpu Lietuvoje 2005-2006 m. buvo 538 541 mokinytis, o 2012-2013 m. 357 530 mokinių, t.y. 33,6 proc. mažiau. Nuo 2012 m. studentai studijuojantys Panevėžyje apskaitomi kaip Kauno Technologijos Universiteto studentai.
	Asmenų, dalyvaujančių švietimo ir profesinio mokymo veikloje, dalis (proc.)	20	14,75 (2013 m.)	Asmenų dalis, dalyvaujančių švietimo ir profesinio mokymo veikloje, nuo 2005 m. kasmet mažėja, 2005 m. šis rodiklis siekė 19,60 proc., o 2013 m. sudarė tik 14,75. Tam įtakos turėjo, mažėjantis gimstamumas, migracijos mastai, Panevėžyje studijuojančių studentų skaičiaus apskaitymas Kauno apskrīčiai bei įvairios mokinių mokyklos nelankymo priežastys.
	Naudojimasis informacinėmis technologijomis (proc.) – Namų ūkiai, turintys interneto prieigą.	65,0	64 (2014 m.)	Naudojimusi informacinėmis technologijomis žymus šuolis buvo stebimas 2009 m. (63,1 proc.), 2010 m. dėl darbingo amžiaus gyventojų emigracijos ir ekonominio nuosmukio sumažėjęs net 6,2 procentiniais punktais (iki 56,9 proc.), 2011–2014 m. vėl augo ir beveik pasiekė planuotą reikšmę – 65 proc. Šis rodiklis dėl išaugusios informacinių technologijų svarbos ir atpigusių paslaugų per pastarąjį dešimtmetį labai padidėjo (nuo 10,9 proc. 2005 m. iki 64 proc. 2014 m.).
	Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis (proc.)	10	11,3 (2014 m.)	Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 2010 m. siekęs 16,2 proc., nuo 2011 m. pradėjo mažėti ir 2014 m. siekė 11,3 proc. Rodiklis mažėjo dėl darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimo, naujų darbo vietų steigimosi bei sugriežtintos bedarbių registracijos tvarkos.
	Užimtumo lygis (proc.)	65	58,1 (2013 m.)	Dėl ekonominės krizės Panevėžio regione užimtumo lygis nuo 2008 m. (65,6 proc.) mažėjo, atsigaunant ekonomikai nuo 2011 m. pradėjo didėti ir 2013 m. išaugo iki 58,1 proc., bet nepasiekė 2008 m. lygio.
	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (Lt)	2300	1919 (2013 m.)	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis nuo 2008 m. (1835 Lt) dėl ekonominės krizės (nedarbo lygio padidėjimo, įmonių bankrotų, sumažėjusių įmonių pajamų ir užsakymų apimčių) mažėjo, o nuo 2011 m. ėmė didėti ir 2013 m. buvo didžiausias per visą analizuojamą laikotarpį - 1919 Lt.

Prioritetas 2 „Konkurencinga ir didelę pridėtinę vertę kurianti ekonomika“	Tiesioginės užsienio investicijos (Lt/gyventojui)	2250	4154 (2013 m.)	Panevėžio regione tiesioginės užsienio investicijos 2013 m. buvo didžiausios nuo 2005 m. ir siekė 4154 Lt gyventojui. Siekiamo rodiklio reikšmė viršyta 84,6 proc.
	Materialinės investicijos (Lt/gyventojui)	4 500	3563 (2013 m.)	Materialinės investicijos 2008 m. siekė 5832 Lt gyventojui, 2009–2010 m. sumažėjo daugiau nei du kartus iki 2456 Lt, o 2013 m. atsigavus ekonomikai išaugo per 1000 Lt ir siekė 3563 Lt gyventojui. Siekiamo rodiklio reikšmė nepasiekta 20,8 proc.
	Verslumo lygis (1 000-iai gyventojų)	25,0	24,15 (2013 m.)	Verslumo lygis nuo 2005 m. nuo 20,52 ūkio subjektų, tenkančių 1 000 gyventojų, nors ir nežymiai, bet pastoviai augo. 2011 m. išsiskyrė gana aukštu rodikliu – 24,43. 2012 m. šis rodiklis lyginant su 2011 m. sumažėjo 5 procentais, bet 2013 m. verslumo lygis beveik pasiekė 2011 m. rodiklį ir buvo 24,15.
	Vidaus krovinių vežimas kelių transportu (tūkst. t) – Pakrauta krovinių	3500	2649 (2013 m.)	Panevėžio regione pakrautų krovinių kiekis nuo 2008 m. (3637,1 t) sparčiai mažėjo, nors pastebimos atsigavimo tendencijos, 2013 m. pakrauta daugiau nei 2012 m. bei 2011 m., bet vis tiek tai 27,2 proc. mažiau nei 2008 m. Siektina rodiklio reikšmė nepasiekta 24,3 proc.
	Turistų skaičius (tūkst.)	55	32,08 (2013 m.)	Turistų skaičius Panevėžio regione 2012 m. buvo didžiausias 2006-2013 m. laikotarpiu (siekė 32,9 tūkst.). 2013 m. išliko beveik toks pat ir siekė 32,08 tūkst. Vis daugiau lietuvių be kelionių į užsienio valstybes renkasi keliavimą ir po Lietuvą.
Prioritetas 3 „Subalansuota aplinka bei infrastruktūra ir kokybiškos paslaugos“	Dujofikuotos savivaldybės (vnt.)	6	4 (2014 m.)	2005-2014 m. laikotarpiu Panevėžio regione nebuvo dujofikuota nei viena nauja savivaldybė. Dujofikuotos yra Panevėžio miesto ir Panevėžio, Biržų bei Pasvalio rajonų savivaldybės.
	Šilumos tinklų (balanse esančių) ilgis (km)	250	225,73 (2014 m.)	Per analizuojamą laikotarpį (2007-2014 m.) AB „Panevėžio energija“ balanse esančių Panevėžio regiono šilumos tinklų ilgis, kito labai nežymiai nuo 226,68 km. – 2007 m. iki 225, 73 km. – 2014 m.
	Gyventojų apsirūpinimas naudinguoju gyvenamuoju plotu (m ² /gyv.)	30	31,8 (2013 m.)	Gyventojų apsirūpinimas naudinguoju gyvenamuoju plotu nuo 2005 m.(26,8 m ² /gyv.) pastoviai auga ir 2013 m. siekė 31,8 m ² /gyv. Siektina rodiklio reikšmė viršyta 6 proc.
	Automobilių kelių su danga dalis nuo viso kelių ilgio (proc.)	15,0	11,58 (2013 m.)	Panevėžio regiono vietinės reikšmės automobilių kelių su danga dalis Lietuvoje nuo 2005 m. mažėja (2005 m. sudarė 11,98 proc., o 2013 m. –

				11,58 proc.), 2012 m. bei 2013 m. Panevėžio apskrities automobilių kelių su danga ilgis nepakito, o Lietuvoje didėjo.
	Avaringumo lygis – kelių eismo įvykių skaičius (1 000-iui gyventojų)	1,0	1,38 (2013 m.)	Kelių eismo įvykių skaičius (1 000-iui gyventojų) Panevėžio regione nuo 2010 m. iki 2012 m. mažėjo, tačiau 2013 metais 1 000 gyventojų įvyko 17 įvykių daugiau nei 2012 m. todėl rodiklius padidėjo nuo 1,31 iki 1,38.
	Išmetamų teršalų kiekis (t)	2500	3264,1 (2013 m.)	Išmetamų teršalų kiekis nuo 2009 m. auga, 2009 m. siekęs 2625,5 t, 2012 m. išaugo iki 3360,71 t. Tai įtakoja auganti pramonės įmonių veikla ir 2012 m. šalta žiema (gyventojų patalpų šildymas kietu kuru), 2013 m. lyginant su 2012 m. išmetamų teršalų kiekis (t) buvo mažesnis 2,9 proc.
	Gyventojų mirtingumas (1 000-iui gyventojų)	12,0	14,9 (2013 m.)	Gyventojų mirtingumas (1000-iui gyventojų) nuo 2005 m. didėja, tik 2009 m. buvo 0,5 proc. punkto sumažėjęs. Gyventojų mirtingumas 2005 m. siekęs 13,4, 2013 m. išaugo iki 14,9 asmens 1000-iui gyventojų. Šiam rodiklio didėjimui įtakos turi pastoviai mažėjantis gimstamumas, jaunų bei darbingo amžiaus žmonių emigracija.
	Gyventojų sergamumas – ligininėse gydytų ligonių skaičius (1 000-iui gyventojų)	250,0	268 (2013 m.)	Ligininėse gydytų ligonių skaičius per 2005-2013 m. laikotarpį, nors ir nežymiai, bet kasmet didėja. 2005 m. ligininėse gydytų asmenų skaičius tūkstančiui gyventojų buvo 254,6 asmenys, o 2013 m. jau 268 asmenys.
	Socialinės rizikos šeimų skaičius (1 000-iui gyventojų)	4	4,7 (2013 m.)	Socialinės rizikos šeimų skaičius nuo 2005 m (1625 šeimos) iki 2013 m. (1133 šeimos) sumažėjo 30,27 proc. Planotas rodiklis nepasiektas dėl labai smarkiai sumažėjusio apskrities gyventojų skaičiaus, sumažėjo 40 315 asmenimis.
Prioritetas 4 „Regiono žemės ūkio ir kaimo plėtra“	Vidutinis ūkio dydis (ha)	15,0	11,84 (2013 m.)	Vidutinio ūkio dydis nuo 2005 m mažėja., kai 2005 m. siekė 15,88 ha, 2013 m. buvo tik 11,84 ha, bet nuo 2010 m. mažėjimo tempai labai sulėtėjo ir 2013 m. padidėjo 1,9 proc. (0,22 ha).
	Ekologinių ūkių plotas (ha)	35 000	27 904,66 (2014 m.)	Ekologinių ūkių plotas Panevėžio regione didėjęs 2005–2011 m. (nuo 11 209 ha iki 29 992 ha), 2014 m. sumažėjo iki 27 904,66 ha.
	Kaimo gyventojų skaičiaus dalis nuo viso gyventojų skaičiaus (proc.)	40,0	40,65 (2013 m.)	Kaimo gyventojų dalis nuo viso gyventojų skaičiaus pastoviai mažėja. 2012 m. kaimo gyventojai sudarė 40,75 proc., o 2013 m. – 40,65 proc. Dalis kaimo gyventojų dėl žemo gyvenimo lygio ir labai didelio nedarbo kaime emigruoja į kitas valstybes arba išvyksta gyventi į miestus, kur yra didesnės galimybės susirasti darbą ir taip susikurti geresnes gyvenimo sąlygas.

	Kaimo gyventojų (0–24 m.) dalis nuo viso kaimo gyventojų skaičiaus (proc.)	35,0	28,40 (2013 m.)	Jaunų kaimo gyventojų (0–24 m.) dalis nuo viso kaimo gyventojų skaičiaus mažėja, kai 2009 m. sudarė 33 proc., o 2013 m. jau tik 28,40 proc. Dalis kaimo gyventojų dėl žemo gyvenimo lygio ir labai didelio nedarbo kaime emigruoja į kitas valstybes arba išvyksta gyventi į miestus, kur yra didesnės galimybės susirasti darbą ir taip susikurti geresnes gyvenimo sąlygas. Dalis jų išvyksta šeimomis, kartu su vaikais.
	Kaimo turizmo sodybos (vnt.)	25	26 (2013 m.)	Kaimo turizmo sodybų skaičius Panevėžio regione 2005-2013 m. išaugo nuo 19 iki 26. Siekiamas rodiklis viršytas 4 proc.

REKOMENDACIJOS DĖL PLANO ĮGYVENDINIMO IR TOBULINIMO

Pagrindinės Panevėžio regiono 2007-2013 m. plėtros plano neįgyvendinimo priežastys - lėšų trūkumas pradėtiems įgyvendinti projektams bei neskirtas finansavimas naujiems. Keletas priemonių nebuvo įgyvendinamos dėl sumažėjusio jų aktualumo. Taip pat aptariant plano įgyvendinimo problemas, savivaldybių administracijų darbuotojai nurodė šias pagrindines problemas, lėmusias nevisešią plano įgyvendinimą:

1. Žmogiškųjų išteklių, įskaitant ir viešųjų pirkimų specialistus, trūkumas įgyvendinant projektus.
2. Finansinių išteklių trūkumas.
3. Viešųjų pirkimų procedūrų sudėtingumas.

Siekiant kryptingai vystyti Panevėžio regioną bei efektyviai panaudoti Europos Sąjungos skiriamas lėšas, reikalinga:

1. Parengti naują realiais finansavimo šaltiniais pagrįstą, regionui aktualiomis priemonėmis paremtą Panevėžio regiono plėtros planą 2014 – 2020 metams.
2. Parengti 2014-2020 m. Panevėžio regiono integruotą teritorijų vystymo programą, kurioje esamų problemų sprendimas įtakotų viso regiono ekonomikos augimą, gyvenimo kokybės gerinimą. Planuojamos investicijos generuotų pajamas, prisidėtų prie ekonominės aplinkos gerinimo, užimtumo didinimo, socialinių problemų sprendimo.

Parengė Regioninės plėtros departamento prie VRM Panevėžio apskrities skyriaus vyriausioji specialistė Kristina Udrienė